

6. Сидоров Е. В. Онтология дискурса / Е. В. Сидоров. – Изд. 2-е – М. : Книжн. дом «Либроком», 2009. – 232 с.
7. Флорин С. Муки переводческие / С. Флорин. – М. : Высш. шк., 1983.
8. Goring Heinz. Interkulturelle Kommunikation: Anregungen für Sprach – und Kulturmittler / Heinz Goring. – Tübingen : Stauffenbuch – Verlag, 2002. – 170 S.
9. Hansen Klaus P. Kultur und Kulturwissenschaft / Klaus P. Hansen. – 4. Auflage – Tübingen und Basel : A. Francke, 2011 – 304 S.

Кияк Тарас. Ментальность, межкультурная коммуникация, перевод. Национальная культура является и следствием, и причиной ментальности народа, формирующейся веками. Она неповторима, но не может существовать изолированно. Культуры взаимообогащаются, благодаря межкультурной коммуникации, которая происходит путем межъязыковой трансляции. Дискурс перевода зависит от уровня абстрактности текста, начиная от узкопрофессионального научно-технического и до художественного.

Ключевые слова: ментальность, культура, коммуникация, перевод, дискурс, текст, информация.

Kyiak Taras. Mentality, Intercultural Communication, Translation. National culture is at the some time both the consequence and the reason of people mentality produced by centuries. It is unique and cannot exist in isolation. Cultures enrich each other due to intercultural communication, which is realized by means of interlingual translation. Translation discourse depends on the abstract level of the text starting from the specialized scientific and technical to the literary ones.

Key words: mentality, culture, communication, translation, discourse, text, information.

Стаття надійшла до редколегії
29.03.2016 р.

УДК 811.111'23:2-287

Олена Котис

Психолінгвістичні особливості релігійних проповідей протестантів (на матеріалі англомовних текстів)

У статті досліджено психолінгвістичні особливості релігійних проповідей протестантів, виголошених у День Подяки. У роботі розглянуто дискурс як складну єдність мовленнєвої практики й екстралінгвістичних факторів, потрібних для розуміння тексту. Визначено ознаки сучасного релігійного дискурсу. Описано характерні риси англомовної проповіді (діалогічність, ілюстративність, навіювання, звернення із риторичними запитаннями, умовиводи, поєднання публічності звучання з інтимністю змісту). На основі аналізу двадцяти текстів американських протестантських проповідей, виголошених у День Подяки, встановлено пріоритетні цінності християн-протестантів (у проповідях домінують нематеріальні причини подяки: вдячність Богу за Нього самого, за його присутність, Божу милість, любов, віру, усепощення). Визначено частотність згадування лексем, що позначають предмет вдячності Богам. Проаналізовано семантичні ознаки опозиції «Бог – людина». Виявлено позитив у ставленні до Бога й Божої милості та негатив щодо людського гріха. Дослідивши ключові пропозиції, робимо висновок, що протестантські проповідники у своїх текстах наголошують на тому, що Бог любить людей і задовольняє людські потреби; люди є грішниками, які часто забувають про вдячність Богу. Проповідники орієнтують аудиторію на негатив щодо людського гріха та позитив стосовно Бога й Божої милості.

Ключові слова: дискурс, дискурс-аналіз, релігійна комунікація, англомовна протестантська проповідь, проповідь до Дня Подяки, інтент-аналіз, вдячність Богам.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасна лінгвістика, як ніколи раніше, набуває все більшої кількості прикладних застосувань. Поміж інших галузей знань, із якими вона взаємодіє, є й релігія, а саме йдеться про дослідження релігійного дискурсу. Голландський лінгвіст Тьон ван Дейк розглядає дискурс як складну комбінацію мовної форми, значення й дії, а релігійному дискурсу притаманні всі ці ознаки. Більше того, цей тип дискурсу реалізується під час богослужінь, що підсилює його вплив і важливість. Хоча різноманітність християнських церков досить значна, усі вони об'єднуються за допомогою таких комунікативних елементів, як молитва, проповідь та невербальна комунікація.

© Котис О., 2016

Проповідь – невід’ємна частина християнського богослужіння, а в більшості протестантських конфесій – її центральний елемент чи кульмінація. У сучасній протестантській проповіді переплітаються модерністські й традиціоналістські елементи. Проповідь пропагує віровчення, апологізує християнські цінності, пророчить неминучий і швидкий фінал людської історії, обіцяє вічне життя праведникам; ядром проповіді залишаються біблійні тексти. Проте, з іншого боку, проповідь рясно насичується світською проблематикою, навіть підкреслено асоціальною, присвяченою, наприклад, старозавітному герою. Сьогодні релігійна комунікація в протестантизмі поставлена на досить високий рівень і, як наслідок, відбувається активне навернення до різних протестантських конфесій.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Інтерес до вивчення проповіді як мовленнєвого жанру поживався в 90-ті роки минулого століття. Значний доробок становлять лінгвістичні дослідження православної проповіді. У цей час її стали розглядати в межах загальної риторики, історії, теології, філософії. Значний доробок становлять власне лінгвістичні дослідження православної проповіді, зосереджені здебільшого на висвітленні фонетичного й орфоепічного аспектів проповіді як онтологічного усного жанру [14, с. 8], лексико-синтаксичних особливостей проповіді з позиції семантики та функціональної стилістики [10; 15], особливостей композиції й тематичного розгортання тексту проповіді [8; 12], прагматичного аспекту дискурсу сучасної літургійної проповіді [13], власне мовної специфіки проповіді разом із паралінгвістичним оформленням її як дискурсу [9]. На фоні значної кількості багатоаспектних лінгвістичних досліджень православної проповіді англомовна протестантська проповідь залишається малодослідженою.

Із-поміж нечисленних праць, виконаних на матеріалі англомовної проповіді, потрібно згадати дослідження Н. Ю. Івойлової, у якому авторка розглядає сучасну англомовну християнську проповідь із позиції теорії диктемної будови тексту (диктема – це «елементарна тематична одиниця зв’язного мовлення», сформована реченнями), зосереджує увагу на таких аспектах тексту, як композиція, діалогічність та імпресивність [7]. Дослідження І. В. Рудік із фоностилістичного аналізу усної англомовної проповіді [16]. Найновіші дослідження англомовної проповіді, зазвичай, стосуються розгляду прагматичної функції просодії [17; 11].

Мета статті – проаналізувати психолінгвістичні особливості релігійних проповідей протестантів.

Мета дослідження зумовлює виконання таких **завдань**:

- 1) розглянути сучасні підходи до поняття релігійного дискурсу та проповіді;
- 2) визначити частотність згадування лексем, що позначають предмет подяки Богові;
- 3) розглянути та проаналізувати семантичні ознаки опозиції «Бог – людина» (див. *God – people*);
- 4) використовуючи методику інтент-аналізу, виявити психолінгвістичні особливості протестантських проповідей.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Дослідниці О. Г. Котис та В. І. Лебянська проаналізували добірку з 20 протестантських проповідей, виголошених у День Подяки, кожна з яких містить причини людської вдячності Богу. Ми використали проповіді американських проповідників, опубліковані в 1998–2013 рр. Обсяг текстів – 8000–20 000 знаків кожен.

Як окремий жанр комунікації проповідь почала активно розвиватись у XVI–XVII ст. під час бурхливого становлення протестантизму. Проповідництво стало наслідком своєрідного пропагандистського руху, започаткованого протестантською церквою. Сучасна англомовна християнська проповідь – це специфічний вид мовної комунікації, що володіє низкою диференційних та інтегральних ознак [6].

У риторичі традиційно виділяють три види публічного мовлення (осудне, порадне й урочисте) [1], і всі вони знаходять своє відбиття в класифікації проповідей. Наведеним видам красномовства відповідають три види проповідей:

- роз’яснювальні (егзегетичні);
- повчальні або виховні (парентетичні)
- тематичні (панегіричні) проповіді.

У роз’яснювальних проповідях трактуються тексти Священного Писання із застосуванням історико-культурного, контекстуального, лексико-синтаксичного, теологічного й літературного аналізу.

Виховна проповідь є наставлянням віруючим і починається з викладу особистих думок проповідника щодо різних соціально-політичних, богословських або психологічних питань, які потім підтверджуються текстами зі Святого Письма.

У тематичних проповідях тлумачать значення свята, об’єкта чи ікони. Вони являють собою урочистий, хвалебний виступ проповідника на визначену тему [2]. Більшість проповідей, досліджених нами, є панегіричними, оскільки присвячені Дню Подяки, проте всі вони містять і егзегетичні, і парентетичні елементи.

Незважаючи на різні види проповідей, усі вони характеризуються канонічністю структури тексту, в основі якої лежить так звана «гомілетична схема», що включає вступ, основну частину, моральний додаток і висновок. У закордонній гомілетичній, яка ґрунтується на античній риторичній, виділяють такі частини в структурі проповіді:

- вступ (зацікавити, сконцентрувати увагу, умотивувати, привернути до себе);
- проблематизація (наочно представити проблему або ситуацію);
- виклад (розглянути різні думки про проблему, показати помилкові способи розв'язання проблеми з позиції релігійного вчення);
- аргументація (навести докази правильності рішення, підкріпити їх за допомогою апеляції до авторитета, зразка);
- висновок (підбити підсумок виступу, загострити увагу на проблемі, закликати до дії) [3]. Усі тексти, досліджені нами, побудовані за такою структурою.

Для нашого дослідження використано масив протестантських проповідей, які доступні в мережі Інтернет. Пастори зазвичай розміщують письмові тексти, транскрипти, аудіо- та відеотрансляції своїх проповідей на церковних веб-сайтах, а також на особистих блогах. Усі тексти SermonCentral.com. Ми побудували нашу вибірку, включивши доступні проповіді, які відповідали основним вимогам (приналежність автора проповіді до протестантської церкви, тематика вдячності та виголошення / публікація таких проповідей у День Подяки) й обрали зразки проповідей пасторів, що належать до різних протестантських церков. Використовуючи методику інтент-аналізу ми виділили пропозиції та виявили психолінгвістичні особливості протестантських проповідей.

Інтент-аналіз зазвичай включає два етапи: а) виявлення інтенцій; б) експертне оцінювання інтенцій, що лежать в основі висловлювання. Якщо очевидної інтенції не простежено, текст до початку другого етапу піддають переформулюванню за такою процедурою:

- якомога стисліше виведення одиниць смислу з максимальним збереженням логіки тексту й уникненням небажаних асоціацій у складовій частині лексичного значення одиниць;
- опущення другорядних уточнювальних одиниць і вичленення віх їхнього змісту [4].

Зазвичай, на другому етапі смислові одиниці зводяться до суб'єктно-предикатних структур – пропозицій, тобто інтент-аналіз доповнюється пропозиційним. Пропозиція – мінімальна, добре структурована одиниця смислу. Одне речення може містити більше однієї пропозиції.

Аналіз інтенцій мовця, їх ієрархія в тексті слугують вказівником у процесі встановлення інформаційно-психологічних конструктів, на основі яких можна виявити актуальні наміри, мотиви, інтереси, оцінки суб'єкта, ставлення до себе, інших та подій у суспільстві.

На відміну від контент-аналізу, під час інтент-аналізу тексту враховується його якісне наповнення, тобто не лише те, про що каже автор, а й те, що він хоче сказати [5].

Як показує досвід, проповідники прагнуть до впорядкованості та побудови закономірностей не лише всередині самого тексту, а й намагаються створити метатекст, у якому відображають просторово-часові уявлення сучасної їм епохи та індивідуальну авторську манеру [18, с. 9].

І. В. Рудік стверджує, що деякі складники мовленнєвого комунікативного акту проповіді мають певні ознаки, які відрізняють проповідь від світських комунікативних актів:

- адресант й адресат проповіді – це певне коло людей, об'єднаних або покликаних бути об'єднаними в межах релігійної віри (у нашому випадку – протестантська громада);
- крім реальних комунікантів, у модель комунікативного акту проповіді «вбудований» прихований адресат, або вищий «наадресат» – Бог (у наших текстах Бог також є домінантою);
- у прагматичних намірах адресанта домінує бажання не стільки передати особистий світогляд, скільки навчання, дане згори; отже, можна говорити про те, що проповідник виступає в ролі посередника між Богом і людьми [16, с. 8].

Наше дослідження показало, що адресант (тобто проповідник) прагне заохотити людей дякувати Богові за безліч благ, які, на його думку, посилає нам Бог. Власне такі блага або ж причини вдячності Богу можуть бути матеріальні та нематеріальні. Так, до першої групи увійшли такі: *nation we live in, my family, you have more than enough, the luxury of natural resources, you have enough to eat, you have a home, prosperity*. Бачимо, що протестанти дякують Богові за країну, у якій живуть, природні ресурси, наявність сім'ї, дому і їжі тощо. Ці речі є базовими для людського існування. До нематеріальних благ, за які дякують протестанти в проповідях, можна віднести *God himself, God's healing, God's redemption, love and mercy, the burdens of life, my faith, God's faithfulness, God's forgiveness, Jesus Christ* (вочевидь, ідеться про жертву Ісуса Христа), *God is approachable, mighty God, his love endures forever, God is near, God gave us*

his son, Goodness of God, Graciousness of God. Зауважимо, що подяка, про яку йдеться в цих прикладах, стосується не лише чогось із позитивною конотацією на кшталт Божої любові, як бачимо в прикладах, а й життєвих труднощів (*burdens*), які в християнстві трактуються як невід’ємна складова частина людського життя. У деяких випадках складно віднести те, за що дякують Богові, до якоїсь однієї категорії з вищенаведених: наприклад, *God’s benefits, the blessings of life* або *simple things* можна трактувати по-різному, оскільки Божі благословення можуть бути як матеріальними, так і нематеріальними; важко однозначно стверджувати, що, наприклад, «прості речі» (*simple things*) – це вдячність ближніх чи наявність хліба на столі або щось інше.

Застосувавши процедуру інтент-аналізу, ми виділили ключові пропозиції в проповідях. Розгляньмо декілька прикладів. Проповідь американського проповідника Метью Краца «Five Reasons to Give Thanks» дає нам змогу виділити кілька пропозицій, у яких автор проповіді вербалізує те, за що, на його думку, істинні протестанти повинні дякувати Богові:

When the Lord ‘blesses’ us, he reviews our needs and responds to them; when we ‘bless’ the Lord, we review his excellencies and respond to them.

Отож, бачимо, що Богу (*The Lord*) притаманні такі ознаки: *‘blesses’ people; reviews people’s needs; responds to people’s needs.* Люди (*we*) натомість

‘bless’ the Lord; review Lord’s excellencies; respond to Lord’s excellencies. Отож, Бог благословляє людей і відповідає на наші потреби, задовольняючи їх.

Проповідь Ріка Крендела «Great Reasons for Christian Gratitude» містить пропозиції, що стосуються не лише людей та Бога, а також прощення, яке дарує сам Бог: *None of us is perfect, so we need God’s forgiveness, and it comes from God’s grace.* Отож, люди (*people*) *are not perfect; need God’s forgiveness.* Прощення (*forgiveness*) *comes from God’s grace,* а Бог (*God*) *forgives people; is gracious.*

Текст проповіді Донні Мартіна «Tremendous Things to Be Thankful» містить набір пропозицій, що вказують на те, що люди можуть бути врятовані від гріхів, оскільки Бог прощає людям: *We have not just been saved from our sin and its wages, but have been saved in Him and unto Him.* Люди (*we*) *can be saved from sins;* Бог (*God*) *forgives people; is our salvation.*

Висновки та перспективи подальших досліджень. Установлено, що переважаючими в англійськомовних протестантів є нематеріальні причини подяки.

Проаналізувавши частотність, бачимо, що найчастіше протестанти дякують Богу за *God’s forgiveness and healing* (Боже прощення й зцілення) – сім згадувань у двадцяти досліджених текстах. З однаковою частотністю (по п’ять згадувань) проповідники дякують за такі блага: *God’s redemption, love and mercy* (Боже прощення та спокута [гріхів], любов і милосердя); *God is God* (за Бога самого); *God is near* (Бог поряд). Дещо нижча частотність у таких одиниць: *Burdens of life* (труднощі у житті); *God’s son* (Божий Син) – по чотири згадування. Індекс «3» мають *Rulership of God* (правління Бога); *God is faithful* (Бог вірний) і *The power of God* (могутність Бога). Двічі трапляються одиниці *Graciousness of God* (Боже милосердя) та *People’s faith* (людська віра).

Дослідивши ключові пропозиції, робимо висновок, що протестантські проповідники у своїх текстах наголошують на тому, що Бог любить людей і задовольняє людські потреби; люди є грішниками, які часто забувають про вдячність Богу. Проповідники орієнтують аудиторію на негатив щодо людського гріха, та позитив у ставленні до Бога та Божої милості.

Узагальнивши інтенційний зміст текстів, можемо підсумувати: «Бог милостивий і всепрощаючий. Шлях до спасіння від гріха лежить через віру в Бога та покаяння». Це і є провідною ідеєю, яку розділяють проповідники у своїх промовах. На основі проведеного дослідження виявлено психолінгвістичні особливості англійськомовних релігійних проповідей та встановлено пріоритетні цінності християн-протестантів.

Джерела та література

1. Агеева Г. А. Религиозная проповедь как специфический вид языковой коммуникации : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / Г. А. Агеева. – Иркутск, 1998. – 32 с.
2. Адмони В. Г. Система форм речевого высказывания / В. Г. Адмони. – СПб. : РАН Ин-т лингв. исслед., 1994. – 153 с.
3. Алексеев К. И. Психологические исследования дискурса / К. И. Алексеев. – М. : Изд-во Ин-та психологии, 2011. – 368 с.
4. Засекіна Л. В. Психолінгвістична діагностика : навч. посіб. / Л. В. Засекіна, С. В. Засекін ; М-во освіти і науки України, Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк : РВВ «Вежа» ВНУ ім. Лесі Українки, 2008. – 188 с.

5. Засекін С. В. Психолінгвістичні універсалії перекладу художнього тексту : [монографія] / С. В. Засекін. – Луцьк : Нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – 276 с.
6. Ивойлова Н. Ю. Об особенностях композиции современной христианской проповеди / Н. Ю. Ивойлова // Ярославский педагогический вестник. – №3 (32). – Ярославль : Изд. ЯСПУ, 2002. – С. 1–6.
7. Ивойлова Н. Ю. Строй текста современной христианской проповеди (на материале английского языка) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Н. Ю. Ивойлова. – Ярославль, 2003. – 199 с.
8. Ицкович Т. В. Православная проповедь как тип текста : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Т. В. Ицкович. – Екатеринбург, 2007. – 24 с.
9. Кот С. О. Дискурсивний аналіз проповіді як морально-духовного жанру словесності (на матеріалі православної Різдваної проповіді) : автореф. дис. канд. филол. наук : 10.02.02 «Російська мова» / С. О. Кот. – К., 2006. – 20 с.
10. Крылова О. А. Коммуникативная стратегия автора православной проповеди в современном церковно-религиозном дискурсе / О. А. Крылова, Г. А. Савин // Филологические науки. – 2008. – С. 53–59.
11. Крымская Е. В. Просодические средства реализации воздействующей функции в жанре проповеди (на основе американского варианта английского языка) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 «Германские языки» / Е. В. Крымская. – М., 2009. – 24 с.
12. Кузьмина К. А. Структурные и языковые особенности проповеди как речевого жанра : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.02. «Русский язык» / К. А. Кузьмина. – СПб., 2006. – 22 с.
13. Набиева В. М. Прагматический аспект дискурса современной литургической проповеди : дис. канд. филол. наук : 10.02.01. «Русский язык» / В. М. Набиева. – М., 1996. – 200 с.
14. Прохвятилова О. А. Православная проповедь и молитва как феномен современной звучащей речи [Электронный ресурс] / О. А. Прохвятилова. – Волгоград : Волгогр. гос. ун-т, 1999. – 362 с. – Режим доступа : <http://www.portal-slovo.ru/philology/37453.php>.
15. Расторгуева М. Б. Речевой жанр церковно-религиозной проповеди : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01. «Русский язык» / М. Б. Расторгуева. – Воронеж, 2005. – 26 с.
16. Рудік І. В. Англomовна проповідь як специфічний вид мовленнєвого акту (фоно-стилістичне дослідження) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / І. В. Рудік. – Одеса, 2005. – 19 с.
17. Ушаков В. В. Реализация прагматической функции просодии в английских проповедях : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04. «Германские языки» / В. В. Ушаков. – М., 2009. – 16 с.
18. Хоменко Т. М. Трансформація жанру проповіді у сучасній україномовній публіцистиці : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.01.08 / Т. М. Хоменко ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. Ін-т журналістики. – К., 2001. – 18 с.

Котыс Елена. Психолінгвістическіе особенности религиозных проповедей протестантов (на материале англоязычных текстов). В статье описаны особенности религиозных проповедей протестантов, посвященных Дню Благодарения. В работе рассматривается дискурс как сложное единство речевой практики и экстралингвистических факторов, которые необходимы для понимания текста, определяются характеристики современного дискурса. Описаны характерные черты англоязычной проповеди (диалогичность, иллюстративность, использование риторических вопросов, заключения, сочетание публичности звучания с интимностью содержания). На основе анализа двадцати текстов американских протестантских проповедей, посвященных Дню Благодарения, установлены приоритетные ценности христиан-протестантов (в проповедях доминируют нематериальные причины благодарности: благодарность Богу за Него самого и за Его пребывание, за Божественную милость, веру, любовь, прощение: *God's forgiveness and healing, God's redemption, love and mercy, God is God*). В статье определена частота использования лексем, которые обозначают предмет благодарности Богу, проанализированы семантические характеристики оппозиции «Бог – человек». Было выявлено позитивное отношение к Богу, Божьей милости и негатив по отношению к людским грехам. Исследовав ключевые пропозиции, которые были выделены с помощью интен-анализа, можем сделать заключение, что протестантские проповедники в своих текстах делают акцент на том, что Бог любит людей и удовлетворяет их нужды; люди грешны и часто забывают о благодарности Богу. Проповедники ориентируют аудиторию на негатив человеческого греха и позитив по отношению к Богу и Божьей милости.

Ключевые слова: дискурс, дискурс-анализ, религиозная коммуникация, англоязычная протестантская проповедь, проповедь ко Дню Благодарения, интен-анализ, пропозиция, благодарность Богу.

Kotys Olena. Psycholinguistic Peculiarities of American Religious Protestant Homilies (based on texts in English). The article is devoted to the research of psycholinguistic peculiarities of religious protestant homilies preached on the Thanksgiving Day. The paper examines the discourse as a complex unity of speech practice and extralinguistic factors that are required for understanding of a text. The features of English homilies are described. On the basis of the analysis of twenty texts of American protestant homilies, preached on Thanksgiving we have managed to set the priority values of Christian Protestants (the non-material reasons for Thanksgiving dominate). The frequency of the reasons for giving thanks was calculated. Thus, the most frequent are: *God's forgiveness and healing, God's redemption, love and mercy, God is God*

(people are thankful for god Himself). The analysis of the semantic features of the opposition «God – people» showed the positive attitude towards God and God's mercy and the negative attitude to human sin: *God is faithful and merciful; people are sinners who forget to thank God*. The research of key messages that can be derived from the homilies using the intent-analysis shows that the protestant priests pay a lot of attention to God's love and the fulfillment of people's needs; people, on the other hand, are sinners and often tend not to thank God for His deeds.

Key words: discourse, discourse analysis, religious communication, the English protestant sermon, sermon preached on Thanksgiving Day, intent analysis, thanksgiving to God.

Стаття надійшла до редколегії
18.04.2016 р.

УДК 811.161.2'33:519.25

**Ігор Кульчицький,
Ігор Ліхнякевич**

Ентропія одно- та двограм символів в україномовних текстах

У статті досліджено один з аспектів лінгвостатистики для україномовних текстів на семіотичному рівні. Оскільки мова як системний феномен виявляє свої об'єктивні властивості і в кількісних, і в якісних ознаках, то пояснити функціонування низки мовних категорій без застосування статистичних методів неможливо. У дослідженнях ідіолекту письменника статистичними методами важливою є проблема визначення авторського інваріанта, під яким розуміємо таку кількісну характеристику літературного тексту, яка однозначно характеризує одного автора або невелику групу «близьких» авторів та приймає суттєво відмінні значення для творів різних авторів. Для дослідження інваріантом вибрано ентропію одно- й двограм символів розширеної української абетки. Експерименти проведено на творах Василя Стефаника, Марка Черемшини, Софії Яблонської, текстах журналу «Літературно-науковий вісник» та газети «Сільський господар». Виявилось, що така ентропія інваріантом бути не може, тому потрібно продовжувати вивчати цей аспект.

Ключові слова: квантитативна лінгвістика, ентропія, статистичні методи, ідіолект, однограми, двограми, статистичний інваріант, атрибуція текстів.

Постановка наукової проблеми та її значення. Центральна ідея сучасного мовознавства – системність мовних фактів як на фонетичному та граматичному, так і на лексичному рівнях [13, с. 6]. Оскільки мова виявляє свої об'єктивні властивості і в кількісних, і в якісних ознаках, то пояснити функціонування низки мовних категорій без застосування статистичних методів неможливо [13, с. 94]. Ще І. О. Бодуен де Куртене зазначав: «Потрібно частіше використовувати в мовознавстві кількісне, математичне мислення, і таким чином наближаючи його все більше до точних наук» [2]. Якщо експериментальна психолінгвістика, фонетика, соціолінгвістика вже тривалий час застосовують методи точних наук, то семантика, синтаксис і морфологія почали використовувати статистичні методи лише в останні десятиліття ХХ ст. Стрімкий розвиток застосування статистичних методів у лінгвістиці зумовили такі чинники: опрацювання емпіричних даних вимагало більшого використання статистичних інструментів; з'явилися нові погляди на дослідження мовних явищ, які залучають теорію ймовірностей, теорію інформації, статистичне моделювання; розвиток комп'ютерної й корпусної лінгвістики. Як результат – кількісні методи в лінгвістиці стали стійкою методологічною основою [25].

Застосування останніх у лінгвістиці значно розширює та модифікує наші знання як про саму мовну систему, так і про можливості її функціонування [9]. Є три основні напрями їх використання [12]: отримання різноманітних кількісних відомостей; побудова лінгвістичних моделей із використанням методів теорії ймовірностей, зазвичай із залученням даних попереднього напрямку; статистична перевірка гіпотез про ті чи інші явища.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Першими спробами застосування статистики в лінгвістичних дослідженнях були частотні словники, які подають списки слів із частотою їх уживання в певному тексті. Першим таким словником вважають словник Ф. Кединга – «Частотний словник німецької мови», (1898 р.) [13, с. 97].